

Student
Journal of
Social **S**ciences

სტუდენტთა ჟურნალი
სოციალურ მეცნიერებებში

ჩინეთის სამხედრო კუთხით გააქტიურება ტაივანთან მიმართებით

მარიამ ბრეგვაძე

ხატია სოფრომაძე

საერთაშორისო ურთიერთობების საბაკალავრო პროგრამა

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: mariam.bregvadze104@sps.tsu.edu.ge

E-mail: khatia.sopromadze103@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

ჩვენი საკვლევი თემა შეეხება 2021 წლიდან ჩინეთის სამხედრო კუთხით გააქტიურებას ტაივანთან მიმართებით. ბოლო პერიოდში აქტიურად დაიწყო იმაზე მსჯელობა, გაბედავს თუ არა ჩინეთი ტაივანზე სამხედრო თავდასხმას და ჩაერთვებიან თუ არა შესაძლო კონფლიქტში აშშ და საერთაშორისო საზოგადოება. გამომდინარე იქიდან, რომ საკითხი საკმაოდ აქტუალურია, საინტერესოა, დავადგინოთ ტაივანის მიმართ ჩინეთის აგრესიული პოლიტიკის დანაშაულები, განსაკუთრებით იმ ფონზე, როცა ტაივანს აქტიურად უჭერს მხარს ისეთი სახელმწიფო, როგორცაა ამერიკის შეერთებული შტატები. ჩვენი საკვლევი კითხვა ფორმულირდება შემდეგნაირად: რატომ გააქტიურდა 2021 წელს ჩინეთი სამხედრო თავალსაზრისით კუნძულთან მიმართებით?

ნაშრომის შესავალ ნაწილში განხილული გვაქვს საკითხის აქტუალობა და მისი მნიშვნელობა თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში. ძირითადი ნაწილი ეთმობა იმ მიზეზების გამოკვლევას, რომლებმაც ჩინეთის სამხედრო კუთხით გააქტიურებას შეუწყო ხელი. საკითხის არსის უკეთ გასაგებად ნაშრომში მოცემულია მცირე ისტორიული მიმოხილვა. თემის კომპლექსურად შესწავლის შედეგად გამოვლინდა რამდენიმე მიზეზი. მათზე დაკვირვებამ აჩვენა, რომ კუნძული ტაივანი ჩინეთისთვის განსაკუთრებული ინტერესის სფეროშია. ერთი მხრივ, ტაივანის დემოკრატიზაცია და ეკონომიკური წინსვლა, ამასთან ჩინეთისგან კიდევ უფრო დისტანცირება და აშშ-თან დაახლოება, ხოლო მეორე მხრივ, ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ცვლილება და სი ძინპინის მმართველობა, ერთობლივად გავლენას ახდენს ჩინეთის ბოლოდროინდელ გააქტიურებაზე.

საკვანძო სიტყვები: ჩინეთი, ტაივანი, აშშ, სი ძინპინი, რეგიონული ჰეგემონობა.

შესავალი

ბოლო პერიოდში ჩინეთის გააქტიურებული სამხედრო ქმედებები ტაივანთან მიმართებით საერთაშორისო უსაფრთხოების ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად იქცა. დღესდღეობით, ტაივანსა და ჩინეთს შორის არსებულმა დაძაბულმა ურთიერთობებმა ისტორიულ პიკს მიაღწია. ტაივანი თავს დამოუკიდებლად მიიჩნევს, თუმცა მსოფლიოში მას მხოლოდ 15-მდე სახელმწიფო

აღიარებს. ჩინეთი აცხადებს, რომ კუნძული ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ნაწილია და ადრე თუ გვიან მას შემოიერთებს (BBC, 2021). 2021 წლის იანვრიდან მოყოლებული ჩინეთმა რამდენჯერმე დაარღვია ტაივანის ე.წ. საჰაერო თავდაცვის საიდენტიფიკაციო ზონა (ADIZ), მხოლოდ ოქტომბრის დასაწყისში კუნძულის თავდაცვის სამინისტროს ცნობით, პეკინმა 150 გამანადგურებელი თვითმფრინავი და ატომური ბომბდამშენი გადაიყვანა ტაივანის ამ ზონაში. ეს საკმაოდ სახიფათოა იმ კუთხით, რომ პეკინი შესაძლოა ტაიპეის საჰაერო ქმედებებს აკვირდება, აქვე აღვნიშნავთ რომ, ჩინეთის სამხედრო შესაძლებლობები მნიშვნელოვნად აღემატება ტაივანის შესაძლებლობებს.

თემას განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრში აქცევს ასევე მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოს აშშ-ს დამოუკიდებულება და გაზრდილი მხარდაჭერა ტაივანის მიმართ. მართალია აშშ არ აღიარებს ტაივანის დამოუკიდებლობას, თუმცა მისი ერთ-ერთი მთავარი მოკავშირე და მხარდამჭერია. ვაშინგტონსა და ტაიპეის შორის ურთიერთობები სექტემბერ-ოქტომბერში განსაკუთრებულად დათბა. აშშ-მ ტაივანს 750 მილიონი დოლარის ოდენობის სამხედრო შეიარაღება მიყიდა და ასევე კუნძულის მხარდასაჭერად შექმნა „US-led Quad foreign policy group“ (Ripley et al, 2021). 16 ნოემბერს სი ძინპინსა და ჯო ბაიდენს შორის გამართულმა ვირტუალურმა შეხვედრამ კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი ტაივანსა და სხვა საკითხებზე მხარეების შეუთანხმებლობას.

გამომდინარე იქიდან, რომ ჩინეთის ბოლოდროინდელი სამხედრო გააქტიურება ტაივანთან მიმართებით საერთაშორისო შეშფოთების საგანია, განსაკუთრებით, აშშ-ს მხრიდან, და ამასთან აქამდე ჩინეთი მშვიდობიან გაერთიანებას უსვამდა ხაზს, საინტერესოა განვიხილოთ ჩინეთის ამგვარი ქმედების მოტივები და პასუხი გავცეთ შემდეგ საკვლევ კითხვას: რატომ გააქტიურდა 2021 წელს ჩინეთი სამხედრო თვალსაზრისით კუნძულთან მიმართებით?

ლიტერატურის მიმოხილვა:

წლების განმავლობაში ჩინეთი მუდმივად ცდილობდა ტაივანზე არასამხედრო საშუალებებით ზეწოლის მოხდენას. როგორცაა: ჩინელი ტურისტების ტაივანში შესვლის შეზღუდვა, ჩინეთის მიერ სხვადასხვა ორგანიზაციაში განწევრიანების შესაძლებლობის დაბლოკვა, ეკონომიკური

ზენოლა და სხვ. ინგლისელი მკვლევარი ელფონორ ელბერტი მიიჩნევს, რომ მიუხედავად ზენოლისა, ტაივანი კვლავ განაგრობს დემოკრატიზაციის პროცესს და სულ უფრო შორდება ჩინეთს. მისი აზრით, სწორედ ამ მიზეზით დაიწყო ჩინეთმა სამხედრო კუთხით გააქტიურება (Maizland, 2021).

ურნალ „Foreign Policy“ ამერიკელი მკვლევარები ჯეიკ სულივანი და ჰალ ბრენდსი ხაზს უსვამენ იმ ფაქტს, რომ ჩინეთის არნახულმა ეკონომიკურმა ზრდამ და საერთაშორისო მასშტაბით მისი გავლენის გავრცელებამ ლოგიკურად გააჩინა ვარაუდები იმისა, რომ ჩინეთი აშშ-ს სერიოზული „ჩელენჯერი“ გახდება და მსოფლიო ჰეგემონობაზეც განაცხადებს პრეტენზიებს. ჩინეთისთვის ტაივანის მიერთება განამტკიცებს მის რეგიონულ ჰეგემონობას, რაც ამჟამად მისი მიზანი და მომავალი მსოფლიო ჰეგემონობისთვის წინ გადადგმული ნაბიჯი იქნება. აღსანიშნავია, რომ რეგიონული ჰეგემონობის მისაღწევად, ჩინეთი პანდემიის პერიოდს თავის სასარგებლოდ იყენებს და სწორედ მსოფლიო დაძაბულობების ფონზე ცდილობს ტაივანის მიმართ სამხედრო გააქტიურებას. ჩინეთს კარგად ესმის, რომ რეგიონში ჰეგემონობისთვის საჭიროა იქ არსებული ქვეყნებსა და აშშ-ს შორის არსებული კავშირების მინიმუმამდე დაყვანა. იმ ფონზე, როდესაც დაძაბულობა შეინიშნება უკრაინაში, ასევე აშშ-ს გაჰყავს ჯარები სირიიდან და ავღანეთიდან, ჩინეთი შესაძლოა თვლიდეს, რომ ეს საუკეთესო პერიოდია იმისთვის, რომ ნაკლები დანახარჯებით უკვე საბოლოოდ შეიერთოს ტაივანი. შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ ამგვარი სამხედრო მანევრებით, ჩინეთი ცდილობს გაიგოს რამდენად ჩაერთვება აშშ არსებულ დაპირისპირებაში (Sullivan & Brands, 2020).

პეტერსონის საერთაშორისო ეკონომიკის ინსტიტუტის მკვლევრები წიგნში „China’s Rise Challenges and opportunities“ თვლიან, რომ აშშ-მ მხარი არ უნდა დაუჭიროს ტაივანის მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადებას და ამასთან შეინარჩუნოს მუდმივი კავშირები, რათა გამორიცხოს ჩინეთის სამხედრო ინტერვენცია. ასევე, მან უნდა უზრუნველყოს ტაივანის დემოკრატიის დაცვა. ამასთან, საჭიროა აშშ-მ შეინარჩუნოს ზუსტი ბალანსი ტაიპეისა და პეკინთან, რათა არცე რთი მხარე არ იყოს დარწმუნებული, რომ აშშ მხარს დაუჭერს დამოუკიდებლობის გამოცხადებას ან სამხედრო ძალებით კუნძულის შეერთებას (Bergsten et al, 2016, p.172). შესაბამისად, ვაშინგტონმა კუნძულის დამოუკიდებლობას კი არ უნდა დაუჭიროს

მხარი, არამედ გამოიყენოს დიპლომატია და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის რეგიონში სამხედრო კუთხით არსებობა, რათა გააფრთხილოს პეკინი, რომ სამხედრო თავდასხმა მას ძვირად დაუჯდება. მსგავსად ფიქრობს ჯოზეფ ნაი, რომელმაც 1998 წელს შემოგვთავაზა აშშ-ს, ტაივანისა და ჩინეთის ქმედებების გეგმა. 1) აშშ-მ არ უნდა დაუჭიროს მხარი არც ტაივანის დამოუკიდებლობას და არც ჩინეთის მიერ ძალის გამოყენებას, 2) ჩინეთმა უნდა შესთავაზოს ტაივანს დიდი საერთაშორისო სივრცე „ერთი ქვეყანა სამი სისტემის ქვეშ“, 3) ტაიპეიმ საჯაროდ უნდა განაცხადოს, რომ არ გამოცხადებს დამოუკიდებლობას და ამის მაგივრად უფრო ჩაერთვება ე.წ. სრუტეთშორის („cross-strait“) დიალოგებში (Bergsten et al, 2016, p. 182).

მაგრამ ცდილობს კი ჩინეთი სამხედრო ინტერვენციას?! The Diplomat-ის სტატიაში კვითხულობთ, რომ ჩინეთი უბრალოდ ცდილობს კუნძულისთვის სამხედრო ძლიერების ჩვენებას, რათა შეენიანაღმდეგოს თავისი ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ ტაიპეის რადიკალურ ნაბიჯებს. იგი ამისთვის იყენებს ე.წ. „რუხი ზონის ტაქტიკას“ (Gray Zone tactics), პროპაგანდას და დებინფორმაციას (Bolton & Zitelman, 2021).

„Brooking“-ისთვის მიცემულ ინტერვიუში ჯონ ქელვერი (აშშ-ს ეროვნული დაზვერვის ყოფილი ოფიცერი აღმოსავლეთ აზიაში) ამბობს, რომ ჩინეთი დღეს რეალურად ცდილობს ფსიქოლოგიური სტრესი მიაყენოს ტაივანს. მისი ქმედებების უმრავლესობა ფორმალური და სიმბოლურია, ისევე როგორც მაგალითად "ანანასის ომი" (პეკინის მიერ ტაივანიდან ანანასის იმპორტირების აკრძალვა) და მიზნად ისახავს გააფრთხილოს სხვა ქვეყნები (განსაკუთრებით აშშ) მხარი არ დაუჭიროს ტაიპეის წინააღმდეგობას ჩინეთის მიმართ (Hass, 2021).

როგორც ზოგიერთი ავტორი აღნიშნავს, ტაივანი ჩინეთის კომუნისტური პარტიისთვის „დაუსრულებელი სამოქალაქო ომია“, თუმცა ეს არ გულისხმობს უშუალოდ სამხედრო თავდასხმას. ამას რამდენიმე მიზეზი აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ ჩინეთს შეუძლია ვეტო დაადოს გაეროს უშიშროების საბჭოს ქმედებებს, ცალკეულ სახელმწიფოებს შეუძლიათ გამოიყენონ შურისძიების სხვა ფორმები, როგორცაა სანქციები, დიპლომატიური კავშირების შემდგომი გაუარესება და პარტნიორის ჩანაცვლება. ასევე, ტაივანის წინააღმდეგ სრულმასშტაბიანი სამხედრო ქმედების წამოწყება საკმაოდ ძვირია, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ამან შეიძლება გამოიწვიოს რეგიონში დასავლეთის მოკავშირე სამხედრო ძალებთან

დაპირისპირება. თავის მხრივ, კუნძულის ოკუპაციის შენარჩუნება კიდევ უფრო რთული იქნება (Bastian, A, 2021). შესაბამისად, ჩინეთის სამხედრო კუთხით გააქტიურების უმთავრესი მიზანი არის ის, რომ კუნძული მუდმივი ზეწოლის ფონზე ამყოფოს, რათა ბოლოდროინდელი დემოკრატიზაციის გაძლიერებული პროცესი და მატერიკთან სრული დამორება თავიდან აიცილოს. მისთვის ცხადი გახდა, რომ ტაივანზე მხოლოდ დიპლომატიური, ეკონომიკური და საინფორმაციო ზეწოლა საკმარისი არაა.

კვლევის მიზანი და მეთოდოლოგია

ჩვენი კვლევის ძირითად მიზანს წარმოადგენს, დავადგინოთ ბოლო პერიოდში ჩინეთის ტაივანთან სამხედრო კუთხით გააქტიურების მიზეზები. შევეცდებით პასუხი გავცეთ შემდეგ საკვლევ კითხვას: რატომ გააქტიურდა 2021 წელს ჩინეთი სამხედრო თვალსაზრისით კუნძულთან მიმართებით? მოცემული სტატია განსაკუთრებით დააინტერესებთ საერთაშორისო ურთიერთობების მიმართულების სტუდენტებსა და სპეციალისტებს. კვლევის პერიოდში გამოიყო რამდენიმე ძირითადი ურთიერთდაკავშირებული მიზეზი. ვფიქრობთ, რომ საკითხი კომპლექსურია და საჭიროა მისი მრავალი კუთხით შესწავლა.

საკვლევ კითხვაზე პასუხის გასაცემად ვიყენებთ თვისებრივი კვლევის მეთოდებს, კერძოდ კონტენტ-ანალიზს, მისი დახმარებით ვცდილობთ დავადგინოთ სხვადასხვა ტიპის ტექსტების პოლიტიკური მიმართულება, ე.წ პროცესის მიდევნების (Process Tracing) საშუალებით კი ვცდილობთ გავაანალიზოთ ისტორიულ მოვლენებს შორის არსებული მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი. კვლევაში გამოყენებულია ცნობილი მეცნიერების სტატიები და წიგნები, ასევე მეორეული წყაროები. ნაშრომში გამოყენებულია აგრეთვე პოლიტიკოსთა გამოსვლები და ინტერვიუები. გამომდინარე იქიდან, რომ საკვლევით თემა აქტუალურია და მის ირგვლივ განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს, ყურადღებას ვუთმობთ დარგის სპეციალისტთა ინტერვიუებს. კვლევა დაეყრდნობა ისეთი გამოცემების სტატიებს, როგორებიცაა: The Diplomat, The Foreign Policy, BBC, Politico.

ინფორმაციის ანალიზი

იმისთვის, რომ სათანადოდ ჩავწვდეთ საკითხის არსს, საჭიროა გავაკეთოთ მცირე ისტორიული მიმოხილვა. მეორე მსოფლიო ომამდე კუნძულს ასი წლის განმავლობაში, როგორც კოლონიას, იაპონია მართავდა. 1945 წლის შემდეგ კუნძული ჩან კაიშის ჩინეთის რესპუბლიკის (ROC) მმართველობის ქვეშ გადავიდა. აღსანიშნავია, რომ 1921 წელს ჩინეთში ჩამოყალიბდა კომუნისტური პარტია, რომელიც მარქსიზმ-ლენინიზმის პრინციპებს ეყრდნობოდა და ცდილობდა ჩინეთში კომუნისტურ რევოლუციას. პარტია განსაკუთრებით გააქტიურდა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ და ნაციონალისტურ პარტიასთან სამოქალაქო ომის დასრულების შემდეგ, 1949 წელს, კომუნისტური პარტიის ლიდერმა მათ ძედუნმა გამოაცხადა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის დაარსება (PRC). ნაციონალისტური მთავრობა (გომინდანი) ჩან კაიშის მეთაურობით სამხედროებთან ერთად კუნძულ ტაივანზე გადავიდა და იქ მატერიკისგან დამოუკიდებლად სამხედრო მმართველობა დაამყარა (June, 2010, pp. 222-225). ამ პერიოდიდან იწყება ტაივანის მნიშვნელოვან პოლიტიკურ ერთეულად ჩამოყალიბება და ამავდროულად უნიკალური ტაივანური იდენტობის გაღვივება. 2020 წლის გამოკითხვამ აჩვენა, რომ კუნძულზე მცხოვრებთა უმრავლესობა 83.2% თავს ტაივანელად თვლის, მხოლოდ 5.3% კი- ჩინელად (Everington, 2020). 1979 წელს აშშ-მ სცნო ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, ამ ფაქტმა ტაივანში გააღრმავა დემოკრატიისკენ სწრაფვის სურვილი და 1987 წელს გომინდანის სამხედრო მმართველობა სრულდება. დროთა განმავლობაში ტაივანის დამოუკიდებულება ჩინეთის მიმართ იცვლებოდა მთავრობების ინტერესებიდან გამომდინარე. მაგალითად, 1992 წელს ჩინეთისა და ტაივანის წარმომადგენლებს შორის დაიდო შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც მხარეები უერთგულებდნენ ერთიანი ჩინეთის პოლიტიკას. აღსანიშნავია, რომ ჩინეთი ტაივანს სთავაზობდა "ერთი ქვეყანა, ორი სისტემის" პრინციპით გაერთიანებას, თუმცა, 2000-იან წლებში ტაივანში დამოუკიდებლობის მოძრაობის შედეგად დემოკრატიული პარტიის პროგრესის წევრმა გაიმარჯვა, რომელიც ერთიანი ჩინეთის და ერთიანი ტაივანის პოლიტიკას უწყობდა ხელს. დემოკრატიზაციის პროცესზე საპასუხოდ ჩინეთმა 2005 წელს დაიწყო ანტიცენსის კანონზე მუშაობა (მას ამ კანონით ეძლევა საშუალება გამოიყენოს ძალა, თუ ოდესმე ტაივანი დამოუკიდებლობას გამოაცხადებს). ხაზგასასმელია ასევე ის ფაქტი, რომ კანონი მოიცავს შემდეგ პუნქტს: თუ ჩინეთი მშვიდობიანად ვერ მოახერხებს ტაივანის

შემოერთებას, მაშინ იგი გამოიყენებს სამხედრო ძალას. (Cody, 2005). ეს გარკვეულ დაბნეულობას ქმნის იმ კუთხით გავიგოთ, თუ სად გადის წითელი ხაზი ჩინეთისთვის.

ტაივანი- დემოკრატიისა და ეკონომიკური სასწაულის მაგალითი

ტაივანში განსაკუთრებული ეკონომიკური აღმასვლა იწყება 1950-იანი წლებიდან: 1952-1999 წლებში მისი ეკონომიკა საშუალოდ 9.21%-ით იზრდებოდა და იგი სინგაპურთან, სამხრეთ კორეასთან და ჰონგ-კონგთან ერთად ერთ-ერთი აზიური ვეფხვი გახდა (council for economic planning and development executive yuan, ROC, Taiwan, 2010). მან მჭიდრო ეკონომიკური კავშირები დაამყარა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანასთან. დღესდღეობით ტაივანი წამყვანია ნახევარგამტარების და ელექტრონული მონაცემილობების, მათ შორის, კომპიუტერების წარმოებაში. ამგვარმა ეკონომიკურმა წინსვლამ მის პოლიტიკურ დამოუკიდებლობასაც შეუწყო ხელი.

2016 წელს ტაივანის არჩევნებში გაიმარჯვა ცაი ინგვენმა, რომელიც დემოკრატიის დაჩქარების პროცესს უწყობს ხელს, რაც მიუღებელი არის ჩინეთისთვის. ცაი ხელახლა აირჩიეს 2020 წელს ხმების უფრო დიდი პროცენტით და როგორც მან CNN-ს განუცხადა, სურს ტაივანის სამხედრო ძალების სწრაფი მოდერნიზაცია. მაგალითისთვის, აგვისტოში ტაივანმა გამოაცხადა, რომ დახარჯავდა 1,4 მილიარდ დოლარს ახალ გამანადგურებელ თვითმფრინავებზე, სავარაუდოდ F-16-ებზე. 2020 წლის დეკემბერში კუნძულის სამხედროებმა დაიწყეს შიდა წარმოების წყალქვეშა ნავის ფლოტის მშენებლობა ჰონგ-კონგში არსებულმა დაპირისპირებებმა უფრო მეტად შეუწყო ხელი ჩინეთთან დისტანცირებას. 2019 წელს ცაიმ განაცხადა, რომ ავტორიტარიზმი და დემოკრატია ერთად ვერ იარსებებს, შესაბამისად, ორი სისტემის ერთ ქვეყანაში არსებობა შეუძლებელია (Al Jazeera and news agencies, 2021). ამან კიდევ ერთხელ დაადასტურა ტაივანის სურვილი იყოს დამოუკიდებელი. „ტაივანის სასწაულის“ მოდელში დასავლელ მკვლევართა დიდი ნაწილი ყველაზე მნიშვნელოვან ასპექტად მშვიდობიანი და შთამბეჭდავი დემოკრატიზაციის პროცესს აღიქვამენ, რასაც ხშირ შემთხვევაში, ჩინელი მკვლევარები უგულებელყოფენ (Tsang, 2017, pp. 11-19). შესაბამისად, ბოლო წლების განმავლობაში ჩინეთმა გააცნობიერა, რომ ტაივანი სულ უფრო და უფრო შორდებოდა მატერიკს და სი ძინპინის გაერთიანების გეგმასაც საფრთხე ექმნება. ბევრი თვლის, რომ

სწორედ ტაივანის დემოკრატიზაციისა და სუვერენიტეტისკენ სწრაფვის გაძლიერება გახდა ჩინეთის სამხედრო გააქტიურების მიზეზი. მას სურს საკუთარი ძალები აჩვენოს ტაივანს და ხელი შეუშალოს კუნძულის სხვა სახელმწიფოების მხრიდან აღიარებას.

ჩინეთისთვის ტაივანი ეკონომიკური კუთხითაც მნიშვნელოვანია. ეკონომიკურად, ტაივანის აღება პეკინს მისცემს კონტროლს მის მეხუთე უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორზე. პეკინი ასევე მიიღებს წვდომას ტაივანის მაღალტექნოლოგიურ ინდუსტრიაზე, მათ შორის მსოფლიო დონის ნახევარგამტარების ქარხნებზე. თუმცა ისიც მნიშვნელოვანია როგორ მიიერთებს ჩინეთი კუნძულს. ორმხრივმა პერიგებამ შეიძლება მინიმალურად იმოქმედოს ტაივანის მშპ-ზე, მაშინ როცა კონფლიქტმა შეიძლება მთლიანად შეაფერხოს ვაჭრობა და გამოიწვიოს მშპ-ს ვარდნა (Bolton & Zitelman, 2021).

აშშ-ს მხარდაჭერა ტაივანისადმი

გარდა დემოკრატიზაციისა, ჩინეთისთვის შემაშფოთებელია აშშ-სა და ტაივანს შორის არსებული მოლაპარაკებები, რაც კიდევ უფრო გაძლიერდა ცაი ინგვენის დროს. ცაი გახდა ტაივანის პირველი პრეზიდენტი ათწლეულების განმავლობაში, რომელმაც CNN-თან ინტერვიუში აღიარა კუნძულზე სასწავლო მიზნებისთვის ამერიკული ჯარების არსებობა. აღსანიშნავია, რომ 2020 წლის ნოემბერში, ტაივანის თავდაცვის მინისტრმა გამოაცხადა და შემდეგ ადგილობრივ მედიასთან უარყო, რომ აშშ-ს ჯარები წვრთნიდნენ ადგილობრივ სამხედროებს კუნძულზე. დღესაც ცაი არ ამბობს სამხედროების ზუსტ რაოდენობას, მაგრამ აცხადებს, რომ „ჩვენ გვაქვს თანამშრომლობის ფართო სპექტრი აშშ-თან, რომელიც მიზნად ისახავს ჩვენი თავდაცვისუნარიანობის გაზრდას“ (CNN, 2021). ტაივანისადმი აშშ-ს მზარდი მხარდაჭერის ფარგლებში, ვაშინგტონმა დაიწყო ტაიპეის უფრო მეტი მონაწილეობისკენ სწრაფვა საერთაშორისო მმართველ ორგანოებში, განსაკუთრებით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში. აშშ-ს სახელმწიფო მდივანმა ანტონი ბლინკენმა თავის ოფიციალურ Twitter-ზე დაპოსტა, რომ ტაივანი არის „ფასიელი პარტნიორი და დემოკრატიული წარმატების ისტორიის მაგალითი“ და მოუწოდებს მას უფრო მეტი როლი ჰქონდეს გაეროში (Reuters, 2021). პეკინი, რომელმაც ტაიპეის ადგილი გაეროში 1971 წელს დაიკავა, წარმატებით ახერხებს კუნძულის სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციაში განწევრიანებისთვის ხელისშეშლას.

საინტერესოა, რომ ჯო ბაიდენმა 2021 წლის ნოემბერში დააანონსა დემოკრატიის სამიტი, სადაც მიიწვია ტაივანის წარმომადგენლები, მაგრამ არა ჩინეთი. ამას ჩინეთის მხრიდან მკვეთრი უკმაყოფილება მოჰყვა (Ni, 2021).

ბოლო წლებში ჩინეთის როლის ზრდამ გამოიწვია აშშ-ს ტაივანით კიდევ უფრო დაინტერესება. აშშ-ს ინტერესების გაძლიერებას რამდენიმე მიზეზი აქვს: 1) დემოკრატიის მხარდამჭერი ტაივანელი ხალხის მიმართ ვალდებულების გრძნობა განაპირობებს აშშ-ს პოლიტიკისადმი ნდობას აღმოავლეთ აზიაში. სამხედრო შესაძლებლობებით და მოკავშირეობით აშშ რჩება აღმოსავლეთ აზიაში რეგიონის ქვეყნებისთვის უსაფრთხოების და ძალის ბალანსის მთავარ გარანტორად, რათა ხელი შეუშალოს რეგიონული ჰეგემონის წარმოქმნას. 2) ტაივანი წარმოადგენს დემოკრატიის მაგალითს, რაც აშშ-სთვის საკმაოდ დიდი საყრდენია რეგიონში. შესაბამისად, აშშ-სთვის, როგორც დემოკრატიული სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანია წესებზე დაფუძნებული დემოკრატიის მხარდაჭერა. 3) ტაივანის ეკონომიკური მიღწევები არის აშშ-ს ქმედებების ამხსნელი კიდევ ერთი მიზეზი. იგი არის აშშ-სთვის მე-11 სავაჭრო პარტნიორი (2021 წლის მონაცემებით). 4) და ბოლოს, აშშ-ს გადანყვეტილება და ქმედებები ტაივანთან მიმართებით იქნება მაგალითი იმისა, თუ როგორ გააგრძელებს აშშ ჩინეთთან ურთიერთობას მომავალში. დატოვებს თუ არა იგი კუნძულს ჩინეთთან მარტო და როგორ უპასუხებს ამ მნიშვნელოვან უსაფრთხოების გამოწვევას, რაც დღესდღეობით ერთ-ერთ მთავარ კითხვად რჩება (Bergsten et al, 2016, p. 169). სტრატეგიული და საერთაშორისო კვლევების ცენტრის ექსპერტი ბონი კლაიზერი „დოიჩე ველესთვის“ მიცემულ ინტერვიუში ამბობს, რომ ჩინეთის მიერ ტაივანზე თავდასხმის შემთხვევაში აშშ მის დასასჯელად გამოიყენებს არა მხოლოდ სანქციებსა და საერთაშორისო საზოგადოების მობილიზებას ჩინეთის წინააღმდეგ, არამედ სამხედრო ძალასაც (DW News, 2020).

1979 წელს აშშ-სა და ტაივანს შორის დაიდო „ტაივანის ურთიერთობების აქტი“. იგი ავალდებულებს შეერთებულ შტატებს კუნძულს მიჰყიდოს თავდაცვითი ხასიათის იარაღი. შესაბამისად, აშშ დღესდღეობით კიდევ უფრო აძლიერებს თავის ვალდებულებებს კუნძულთან მიმართებით, რაც გამოიხატა მის მიერ კუნძულზე სამხედრო წვრთნების აღიარებასა და ე.წ. Quad ჯგუფის (აშშ, ავსტრალია, ინდოეთი და იაპონია) გააქტიურებაში ინდოეთისა და წყნარი

ოკეანის რეგიონში. შესაბამისად, შესაძლოა ჩინეთის სამხედრო კუთხით გააქტიურება აფროთხილებს რეგიონის ქვეყნებს შეწყვიტონ აშშ-სთან დაახლოება.

შეერთებულ შტატებთან ერთად ბოლო წლებში ტაივანმა ურთიერთობები გააძლიერა მსოფლიოს სხვადასხვა სახელმწიფოსთან. მათ შორისაა ისეთი ქვეყნები, როგორებიცაა ლიეტუვა, იაპონია, სამხრეთ კორეა, ავსტრალია და სხვა. ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას გაუჩნდა შიში, რომ ეკონომიკური და პოლიტიკური დაახლოება საბოლოოდ გამოიწვევს ამ ქვეყნების მხრიდან ტაივანის სუვერენიტეტის აღიარებას, რაც საფრთხეს შეუქმნის სი ძინპინის „გაერთიანების“ გეგმას. ჩინეთი ცდილობს ხელი შეუშალოს ამ პროცესს სხვადასხვა მეთოდებით, მათ შორის ელჩების გამოწვევა, ვაჭრობის შემცირება, მუქარის შემცველი განცხადებები და სხვა. მაგალითად, სექტემბრის დასაწყისში პეკინმა თავისი ელჩი ლიეტუვაში გამოიწვია იმის გამო, რომ ლიეტუვამ გადაწყვიტა გაეხსნა ტაივანის წარმომადგენელთა ოფისი ვილნიუსში. ამასთან, ნოემბერში ლიეტუვამ თხოვა დახმარება ევროკავშირს, ვინაიდან მისი კომპანიების ნაწილს პრობლემა შეექმნა ჩინეთის პორტში საქონლის შეტანასთან დაკავშირებით (Lau, 2021).

სი ძინპინის „ჩინური ოცნება“

სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკის ტრანსფორმაციაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ლიდერის (Leadership) როლი. სი ძინპინის ხელმძღვანელობამ გადამწყვეტი როლი ითამაშა ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ორიენტირის შეცვლაზე 2012 წლიდან. ჩინეთის ახალ საგარეო პოლიტიკას სი ძინპინის მეთაურობით ეწოდა „მთავარი სახელმწიფო დიპლომატია ჩინური სპეციფიკით“ (Hu, 2018).

ჯოზეფ ნაი მიიჩნევს, რომ ტრანსფორმაციულ ლიდერს, რომელსაც გააჩნია ახალი და საქმიანი ხედვები, წარმატების მეტი შანსი აქვს (Nye, 2006). სი ძინპინი არის ამბიციური და ინოვაციური საგარეო პოლიტიკის მიმართულებით. ამასთან, მან მოიპოვა უპრეცედენტოდ დიდი ძალაუფლება და ავტორიტეტი, რითაც მას ხშირად ადარებენ მათ ძედუნსა და დენ სიაოპინს. მისი აზრით, ჩინეთი არასდროს ყოფილა ისე ახლოს ჩინელი ერის გაერთიანების მიზანთან, როგორც თანამედროვე ერაში. 2012 წლის ნოემბერში, როდესაც იგი ჩინეთის კომუნისტური

პარტიის უმაღლეს თანამდებობაზე დაინიშნა, განაცხადა „ჩინეთის ოცნების“ შესახებ. მან ეს ტერმინი არაერთხელ გამოიყენა, სახელმწიფოს მეთაურის რანგში ერისადმი თავის პირველ მიმართვაში- "ჩვენ უნდა გამოვიყენოთ დაუნიხებული ძალისხმევა, გავაგრძელოთ სოციალიზმის დანინაურება ჩინური სპეციფიკით და ვიბრძოლოთ, მივალწიოთ ჩინეთის ოცნებას- ჩინელი ერის დიდ გაერთიანებას. ძინპინის მართვის პერიოდში ჩინეთი საშინაო და საგარეო კუთხით უფრო აგრესიული გახდა. ჯერ კიდევ 2019 წელს მან ტაივანის შესახებ განაცხადა- „ტაივანის საკითხი თაობიდან თაობას არ უნდა გადაეცეს". შესაბამისად, 2020 წლიდან ჩინეთის სამხედრო თვალსაზრისით გააქტიურება მოულოდნელი არ უნდა ყოფილიყო. ჩინეთის განმანთავისუფლებელი არმია (PLA) არაერთ სამხედრო წვრთნას ატარებს კუნძულთან. საერთაშორისო ყურადღებას ასევე იქცევს ჩინეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის სპიკერის განცხადება, რითაც იგი მოუწოდებს აშშ-ს არ ეთამაშოს ცეცხლს და დაუყონებლივ შეწყვიტოს არაოფიციალური კონტაქტები ტაივანთან (Crossley, 2021).

2017 წლის შემდეგ ხელისუფლებაში მისი მეორე ვადის განმავლობაში, სი ძინპინმა დაიწყო ჩინეთის გლობალური პოზიციის შეცვლა. ქვეყნის არმია გაიზარდა და დანინაურდა, ამასთან, ჩინეთის საზღვაო ფლოტმა აშშ-ს ზომით გადაუსწრო. ამავდროულად, ძინპინის საგარეო პოლიტიკის მიზნებმა გამოიწვია საგარეო საქმეთა სამინისტროში სასტიკად ნაციონალისტური დიპლომატების, რომლებიც ცნობილია როგორც "მგლების მეომრები", დანინაურება. ისინი მზად არიან ხმამაღლა დაიყვან ჩინეთის პოზიციები უაღრესად საკამათო და მგრძობიარე საკითხების შესახებ, განსაკუთრებით ტაივანთან მიმართებით, რომელიც პეკინის ე.წ. „წითელ ხაზებს“ შორის ყველაზე წითელია (Ripley et al, 2021).

შესაბამისად, ბევრი ავტორი ტაივანთან ჩინეთის სამხედრო კუთხით გააქტიურებას სწორედ საგარეო პოლიტიკაში სი ძინპინის ცვლილებებს მიაწერს. ჩინეთის კომუნისტური პარტია (CCP) ტაივანს რეჟიმის ლეგიტიმურობისთვის საფრთხედ აღიქვამს. პრეზიდენტის ქმედებები უშუალოდ უკავშირდება კომუნისტური პარტიის გრძელვადიან მიზნებს, რომლებიც მიღწეულ უნდა იქნეს 2049 წლისთვის (ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის დაარსებიდან 100 წლისთავზე). უპირველესი მიზანი მათ შორის ტაივანის მიერთება და ჩინელი ერის გაერთიანებაა (Culver & Hass, 2021). აშშ-ს წყნაროკეანური სადაზვერვო ფლოტის ყოფილი უფროსის ჯეიმს ფანელის

აზრით, 2020- 2030 წლებს შორის პერიოდი იქნება განსაკუთრებით სახიფათო ტაივანისთვის და ზოგადად მსოფლიო უსაფრთხოებისთვის და ის განავითარებს თეორიას, რომლის მიხედვითაც, 2049 წლისთვის ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას, ვინც არ უნდა იყოს ამ დროისთვის მისი მმართველი, უკვე შემოერთებული ეყოლება ტაივანი და ახდენილი იქნება ჩინელი ერის გაერთიანების ოცნება (DW News, 2020).

რეგიონული ჰეგემონობისკენ სწრაფვა

დღესდღეობით ჩინეთის სწრაფი ეკონომიკური, დიპლომატიური და სამხედრო კუთხით განვითარების გამო მას აშშ-ს შესაძლო „ჩელენჯერად“ მიიჩნევენ. ჩინეთი თავისი ქმედებებით ცდილობს ტაივანის თანდათან დაახლოებას, რაც აშშ-სთვის რეგიონში ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევას წარმოადგენს. აღსანიშნავია, რომ ბოლო წლებში ჩინეთი განსაკუთრებით გააქტიურდა სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში, რომლის უდიდეს ნაწილზეც აცხადებს პრეტენზიას და რეგიონის სხვა ქვეყნებთან (ფილიპინებთან, ვიეტნამთან, ინდონეზიასთან, იაპონიასთან) დაპირისპირების მუდმივი წყაროა. ჩინეთი ზღვაში აშენებს ხელოვნურ კუნძულებს და კიდევ უფრო ზრდის სამხედრო ბაზების რაოდენობას. ამასთან, იგი სადავო კუნძულებთან მიმართებით იყენებს ე.წ. „კომბოსტოს სტრატეგიას („Cabbage Strategy“) ამ სტრატეგიის მიხედვით, სადავო ტერიტორია გარემომორტყმულია უსაფრთხოების მრავალი ფენით მონინაალმდევე ქვეყნისთვის წვდომის აკრძალვის მიზნით (Kazianis, 2013). „კომბოსტოს სტრატეგიასთან“ ერთად აღსანიშნავია უძველესი ჩინური თამაშის ვეი ცის (გო) სტრატეგია, რომელიც სივრცეების კონტროლს გულისხმობს და ნებისმიერი უჯრა შეიძლება გადამწყვეტი იყოს თამაშისას. სწორედ ამიტომ, ჩინეთისთვის ამ კუთხითაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ტაივანს.

რეგიონალური ძალები, როგორცაა ფილიპინები, ბრუნეი, მალაიზია და ვიეტნამი ბოლო პერიოდში უფრო ხმამაღლა ეწინააღმდეგებიან ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მოქმედებებს სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში და ცდილობენ წინააღმდეგობის გაწევას აშშ-სთან, ავსტრალიასა და იაპონიასთან ერთად სამხედრო წვრთნების ჩატარებით. ეს რეგიონული პასუხები განსაკუთრებით გააქტიურდა აღმოსავლეთ აზიაში ბრიტანეთის, გერმანიის და საფრანგეთის საზღვაო ძალების განლაგების შემდეგ (Bolton & Zitelman, 2021).

დასკვნა

საბოლოო ჯამში, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ჩინეთის სამხედრო კუთხით გააქტიურება ტაივანთან მიმართებით სხვადასხვა ურთიერთდაკავშირებული მიზნითაა განპირობებული. ჩვენ შევეცადეთ გამოგვეყო ის ძირითადი მიზეზები, რომლებიც ხსნიან გააქტიურებულ ქმედებებს. მათ შორისაა ბოლო წლებში ტაივანის დემოკრატიზაციის პროცესი, რომელიც სულ უფრო და უფრო დიდი თავსატეხი ხდება ჩინეთის კომუნისტური პარტიისთვის. დემოკრატიზაციის პროცესთან ერთად აღსანიშნავია ტაივანის, როგორც ერთ-ერთი აზიური ვეფხვის ეკონომიკური მიღწევები. შესაძლოა ჩინეთს იმედი ჰქონდა, რომ ეკონომიკური კავშირების გაღრმავებით პოლიტიკურ კავშირებსაც გააძლიერებდა, თუმცა ბოლო პერიოდში ეს არარეალისტური ჩანს. ამასთანავე ჩინეთს აშინებს ტაივანისადმი აშშ-სა და დასავლური სახელმწიფოების დაახლოების პროცესი, მათ მიერ წარმომადგენელთა ოფისების დაარსება და სხვა. ვინაიდან ლიდერის როლი დიდია კომუნისტური სახელმწიფოს მართვაში, გამოვყავით სი ძინპინის წინამორბედებთან შედარებით აგრესიული საგარეო პოლიტიკა და მისი „ჩინური ოცნება“- მიაღწიოს ჩინელი ერის საბოლოო გაერთიანებას. მისი ამგვარი მისწრაფებები აისახება ბოლო წლებში სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიასა და სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში დაწყებულ ქმედებებში, რომლებსაც ბევრი ავტორი რეგიონული ჰეგემონობის მოპოვების სურვილს უკავშირებს. მათ შორისაა ხელოვნური კუნძულებისა და სამხედრო ბაზების მშენებლობა და რეგიონის ქვეყნებისთვის ეკონომიკური დახმარების გაწევა, რომელიც ჩინეთზე დამოკიდებულების გაზრდას ისახავს მიზნად. დღესდღეობით ტაივანი საერთაშორისო უსაფრთხოების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება. გამომდინარე იქიდან, რომ საერთაშორისო ურთიერთობებში წინასწარი პროგნოზების გაკეთება რთულია, საჭიროა დაველოდოთ მოვლენების შემდგომ განვითარებას, თუმცა სულ უფრო და უფრო ხშირად საუბრობენ იმაზე, რომ ჩინეთს ტაივანი სჭირდება პირველ რიგში რეგიონული და შემდგომ უკვე მსოფლიო ჰეგემონობის მოსაპოვებლად და ამისთვის იგი ყველა შესაძლო გზას მიმართავს.

ბიბლიოგრაფია:

Al Jazeera and News Agencies, (2021). 'Yes': Biden says US would defend Taiwan against China, retrieved from: <https://bit.ly/3DPYF61>

Bastian, A, (2021) „Threatening Taiwan Gets China More Than Invading It Would”, retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2021/11/30/taiwan-china-threats-invasion/>

BBC News, (2021). „China-Taiwan tensions: Xi Jinping says 'reunification' must be fulfilled”, retrieved from: <https://bit.ly/3oxQ7w3>

Bergsten, C, Freeman, Ch, Lardy, N, Mitchell, D. (2016), „China's rise: challenges and opportunities” chapter 8, Why Does the United States Care about Taiwan? Peterson institute for international economics. Pp. 169-182.

Bolton, J., Zitelman, D., (2021). Why Taiwan Matters to the United States, retrieved from: <https://thediplomat.com/2021/08/why-taiwan-matters-to-the-united-states/>

Crossley, G, 2021. Don't play with fire on Taiwan, China warns U.S., Reuters, retrieved from: <https://reut.rs/307pxjS>

Cody, E, (2005). China Sends Warning to Taiwan With Anti-Secession Law, The Washington Post, retrieved from: <https://wapo.st/3dBRvHL>

DW News. (September 18, 2020). Taiwan: China's next target? [Video] YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=VkuNWDG3yNM>

Everington, K, (2020). „Record 83% of people in Taiwan identify as Taiwanese amid Wuhan virus outbreak”, retrieved from: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3880591>

June, N, (2010). The Cambridge History of the Cold War, volume 1, II The birth of the People's Republic of China and the road to the Korean War, Edited by Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad, pp. 222-225

Hass, R, (2021). „, Understanding Beijing's motives regarding Taiwan, and America's role”. Retrieved from: <https://cutt.ly/HYn2BgW>

Hu, W, 2018. „, Xi Jinping's 'Major Country Diplomacy': The Role of Leadership in Foreign Policy Transformation”, Journal of Contemporary China, ISSN: 1067-0564 (Print) 1469-9400, retrieved from: <https://sci-hub.hkvisa.net/10.1080/10670564.2018.1497904>

Kazianis, H, (2013). China's Expanding Cabbage Strategy, retrieved from: <https://thediplomat.com/2013/10/chinas-expanding-cabbage-strategy/>

Lau, S, (2021). Lithuania asks EU for ‘strong reaction’ to Chinese pressure, Politico, retrieved from: <https://politi.co/3ICF8JU>

Maizland, L, (2021). „ Why China-Taiwan Relations Are So Tense ”. Retrieved from: <https://on.cfr.org/3Lqeag>

Ni, V., (2021) „China attacks ‘US-style democracy’ prior to Biden summit”. The Guardian, retrieved from: <https://bit.ly/3DDXSET>

Nye, J, JR (2006). „Transformational Leadership and U.S. Grand Strategy”. Retrieved from: <https://fam.ag/3dBdb6U>

Reuters, 2021. Blinken urges all U.N. member states to support Taiwan participation, retrieved from: <https://reut.rs/3pCYvd6>

Ripley, W, Cheung, E, Westcott, B. (2021) „Taiwan's President says the threat from China is increasing 'every day' and confirms presence of US military trainers on the island”. Retrieved from: <https://cnn.it/3dusqyv>

Sullivan, J., Brands, H, (2020) „ China Has Two Paths To Global Domination”. Retrieved from: <https://bit.ly/3IyO8zk>

Tsang, S (2017). „Taiwan's Impact on China: Why Soft Power Matters More than Economic or Political Inputs”, chapter; The Importance of Taiwan to China, pp. 11-19. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/313120674_The_Importance_of_Taiwan_to_China